

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 10ης Σεπτεμβρίου 2020¹

Υπόθεση C-62/19

Star Taxi App SRL

κατά

**Unitatea Administrativ Teritorială Municipiul București prin Primar General,
Consiliul General al Municipiului București,**
παρισταμένων των:

IB,

Camera Națională a Taximetriștilor din România,

D'Artex Star SRL,

Auto Cobălcescu SRL,

Cristaxi Service SRL

[αίτηση του Tribunalul București (πρωτοδικείου Βουκουρεστίου, Ρουμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία (ΕΕ) 2015/1535 – Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β' – Έννοια “υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών” – Υπηρεσία που φέρνει απευθείας σε επαφή τους πελάτες ταξί με τους οδηγούς ταξί – Υπηρεσίες κέντρων κρατήσεων ταξί οι οποίες χρησιμοποιούνται υποχρεωτικά από τα ταξί των αδειοδοτημένων μεταφορέων – Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε' – Κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες – Υποχρέωση γνωστοποίησης – Οδηγία 2000/31/ΕΚ – Άρθρο 4 – Καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας – Καθεστώτα έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας – Οδηγία 2006/123/ΕΚ – Άρθρα 9 και 10 – Συστήματα χορήγησης άδειας για την πρόσβαση σε δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών»

Εισαγωγή

1. Η νομοθεσία της Ένωσης προβλέπει ειδικούς κανόνες που αφορούν ιδιαίτερη κατηγορία υπηρεσιών, συγκεκριμένα τις υπηρεσίες που αποκαλούνται «της κοινωνίας της πληροφορίας», δηλαδή υπηρεσίες που παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως ή, με άλλα λόγια, κυρίως μέσω διαδικτύου. Βάσει του δικαίου της Ένωσης, οι υπηρεσίες αυτές υπόκεινται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης μεταξύ κρατών μελών και ισχύουν γι' αυτές ορισμένες διευκολύνσεις όσον αφορά την εγκατάσταση των παρόχων εντός των οικείων κρατών μελών καταγωγής τους.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική

2. Ωστόσο, δεν είναι πάντα εύκολο να γίνει διάκριση μεταξύ υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και «κλασικών» υπηρεσιών όταν διαφορετικής φύσεως παροχές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας σύνθετης υπηρεσίας. Τούτο ισχύει, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τις υπηρεσίες αστικών μεταφορών για τις οποίες η κράτηση της διαδρομής γίνεται με ηλεκτρονικά μέσα. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να παράσχει ορισμένες κατευθύνσεις όσον αφορά τέτοιου είδους διάκριση υπό ειδικές περιστάσεις². Παρόλα αυτά, οι κατευθύνσεις αυτές δεν έχουν κατ' ανάγκην εφαρμογή υπό διαφορετικές περιστάσεις.

3. Μια δεύτερη δέσμη δυσχερειών ανακύπτει όταν εθνικοί κανόνες ρυθμίζουν τις «κλασικές» υπηρεσίες ίδιας οικονομικής φύσεως με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Επομένως, πρέπει να κριθεί σε ποιον βαθμό και, ενδεχομένως, υπό ποιους όρους το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει την εφαρμογή των εν λόγω κανόνων στη δεύτερη κατηγορία υπηρεσιών. Ένα επιπλέον πρόβλημα ανακύπτει στην περίπτωση κατά την οποία υφίσταται αμφιβολία ως προς το αν οι κανόνες που θεσπίζονται για τη ρύθμιση των «κλασικών» υπηρεσιών μπορούν πράγματι να εφαρμοστούν στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, λόγω του ειδικού ή καινοτόμου χαρακτήρα των υπηρεσιών αυτών³.

4. Όλα αυτά τα διαφορετικά ερωτήματα τίθενται στην υπό κρίση υπόθεση, παρέχοντας επομένως στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποσαφηνίσει τη νομολογία του στα θέματα αυτά.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

5. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»)⁴:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) “υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας”: υπηρεσίες κατά την έννοια [του σημείου] 2 του άρθρου 1 της οδηγίας 98/34/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/ΕΚ⁵».

6. Το άρθρο 4 της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος.

2. Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των καθεστώτων έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας [...]».

2 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981).

3 Βλ., όσον αφορά παρόμοια αμφιβολία, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, σκέψεις 28 έως 31), και προτάσεις μου στην υπόθεση αυτή (C-390/18, EU:C:2019:336, σημεία 93 έως 99).

4 ΕΕ 2000, L 178, σ. 1.

5 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών (ΕΕ 1998, L 204, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998 (ΕΕ 1998, L 217, σ. 18).

7. Το άρθρο 2, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά⁶, ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες παρόχων εγκατεστημένων σε κράτος μέλος.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις ακόλουθες δραστηριότητες:

[...]

δ) υπηρεσίες στον τομέα των μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των λιμενικών υπηρεσιών, που εμπίπτουν στο πεδίο του τίτλου [VI] της Συνθήκης [ΑΕΕ].

[...]».

8. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας αυτής:

«Αν οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας έρχονται σε σύγκρουση με διάταξη άλλης κοινοτικής πράξης που ρυθμίζει τις ειδικές πτυχές της πρόσβασης και της άσκησης δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας σε ειδικούς τομείς ή ειδικά επαγγέλματα, η διάταξη της άλλης κοινοτικής πράξης υπερισχύει και εφαρμόζεται σ' αυτούς τους ειδικούς τομείς ή τα ειδικά επαγγέλματα.»

9. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και την άσκησή τους από σύστημα χορήγησης άδειας, παρά μόνον εάν πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) το σύστημα χορήγησης άδειας δεν εισάγει διακρίσεις εις βάρος του παρόχου της υπηρεσίας·

β) η ανάγκη ύπαρξης συστήματος χορήγησης άδειας δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος·

γ) ο επιδιωκόμενος στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερο περιοριστικό μέτρο, ιδίως επειδή οι εκ των υστέρων έλεγχοι θα λάμβαναν χώρα με πολύ μεγάλη καθυστέρηση για να είναι πραγματικά αποτελεσματικοί.»

10. Τέλος, οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 10 της ίδιας οδηγίας ορίζουν τα εξής:

«1. Τα συστήματα χορήγησης άδειας βασίζονται σε κριτήρια τα οποία δεν επιτρέπουν στις αρμόδιες αρχές να ασκούν την εξουσία τους αυθαίρετα.

2. Τα κριτήρια της παραγράφου 1:

α) δεν εισάγουν διακρίσεις·

β) δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος·

γ) είναι αναλογικά προς τον προαναφερόμενο στόχο δημόσιου συμφέροντος·

δ) είναι σαφή και δεν επιδέχονται αμφισβήτηση·

⁶ ΕΕ 2006, L 376, σ. 36.

- ε) είναι αντικειμενικά·
- στ) έχουν δημοσιοποιηθεί εκ των προτέρων·
- ζ) είναι διαφανή και προσβάσιμα.»

11. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/1535 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών⁷, ορίζει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

β) “υπηρεσία”: οποιαδήποτε υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών, ήτοι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών.

Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, νοείται με τον όρο:

- i) “εξ αποστάσεως”: υπηρεσία που παρέχεται χωρίς τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι ταυτόχρονα παρόντα,
- ii) “με ηλεκτρονικά μέσα”: υπηρεσία που παρέχεται στην αφετηρία της και γίνεται αποδεκτή στον προορισμό της μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) ή αποθήκευσης δεδομένων και η οποία παρέχεται, διαβιβάζεται και λαμβάνεται εξ ολοκλήρου μέσω τηλεφωνικής γραμμής, ραδιοφωνικής μετάδοσης, οπτικής ίνας ή με άλλα ηλεκτρομαγνητικά μέσα,
- iii) “κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών”: υπηρεσία που παρέχεται με μετάδοση δεδομένων κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας.

Στο παράρτημα I περιλαμβάνεται ενδεικτικός κατάλογος των υπηρεσιών που δεν καλύπτονται από αυτό τον ορισμό·

[...]

ε) “κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες”: απαίτηση γενικής φύσεως σχετικά με την πρόσβαση στις δραστηριότητες των υπηρεσιών που περιγράφονται στο στοιχείο β) και [τ]ην άσκησή τους, ειδικότερα διατάξεις για τους παρέχοντες υπηρεσίες, τις υπηρεσίες και τον αποδέκτη των υπηρεσιών, εξαιρουμένων των κανόνων που δεν αναφέρονται ειδικά στις υπηρεσίες που ορίζονται στο ίδιο σημείο.

Για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού:

- i) ένας κανόνας θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν, αν ληφθεί υπόψη η αιτιολογία και το κείμενό του, έχει συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο, είτε εξ ολοκλήρου είτε σε επί μέρους διατάξεις, να ρυθμίσει με σαφή και εύστοχο τρόπο τις υπηρεσίες αυτές,

⁷ ΕΕ 2015, L 241, σ. 1.

ii) ένας κανόνας δεν θεωρείται ότι αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών όταν αφορά τις υπηρεσίες αυτές μόνον κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση·

στ) “τεχνικός κανόνας”: τεχνική προδιαγραφή ή άλλη απαίτηση ή κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των οικείων διοικητικών διατάξεων των οποίων η τήρηση είναι υποχρεωτική *de jure* ή *de facto*, για την εμπορία, την παροχή υπηρεσιών, την εγκατάσταση ενός φορέα παροχής υπηρεσιών ή τη χρήση σε κράτος μέλος ή σε σημαντικό τμήμα του κράτους αυτού, όπως επίσης, με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 7, οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις των κρατών μελών που απαγορεύουν την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος και την παροχή ή χρήση μιας υπηρεσίας ή την εγκατάσταση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών.

[...]

Συμπεριλαμβάνονται οι τεχνικοί κανόνες που θέτουν οι ορισθείσες από τα κράτη μέλη υπηρεσίες και ευρίσκονται σε κατάλογο καταρτιζόμενο και ενημερωμένο, εφόσον χρειάζεται, από την Επιτροπή, στο πλαίσιο της επιτροπής του άρθρου 2.

[...]».

12. Δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, τα κράτη μέλη γνωστοποιούν πάραυτα στην Επιτροπή κάθε σχέδιο τεχνικού κανόνα, εκτός εάν πρόκειται απλώς για αυτούσια μεταφορά ενός διεθνούς ή ευρωπαϊκού προτύπου, οπότε αρκεί μια απλή πληροφόρηση ως προς το συγκεκριμένο πρότυπο· επίσης, απευθύνουν στην Επιτροπή κοινοποίηση σχετικά με τους λόγους για τους οποίους είναι αναγκαία η θέσπιση ενός τέτοιου τεχνικού κανόνα, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί συνάγονται ήδη από το ίδιο το σχέδιο.»

13. Τέλος, το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Η οδηγία 98/34/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε με τις πράξεις που παρατίθενται στο παράρτημα ΙΙΙ μέρος Α της παρούσας οδηγίας, καταργείται, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά στις προθεσμίες ενσωμάτωσης στο εσωτερικό δίκαιο των οδηγιών που εμφανίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ μέρος Β της καταργούμενης οδηγίας και στο παράρτημα ΙΙΙ μέρος Β της παρούσας οδηγίας.

Οι αναφορές στην καταργούμενη οδηγία νοούνται ως αναφορές στην παρούσα οδηγία και διαβάζονται σύμφωνα με τον πίνακα αντιστοιχίας του παραρτήματος ΙV.»

Το ρουμανικό δίκαιο

14. Το άρθρο 1bis, στοιχείο j, και το άρθρο 15 του *Legea nr. 38/2003 privind transportul în regim de taxi și închiriere* (νόμου 38/2003 για μεταφορά με ταξί και μισθωμένα οχήματα), της 20ής Ιανουαρίου 2003⁸ (στο εξής: νόμος 38/2003), ορίζουν τα εξής:

«Άρθρο 1bis

[...]

⁸ *Monitorul Oficial al României*, μέρος Ι, αριθ. 45 της 28ης Ιανουαρίου 2003.

γ) “διαχείριση υπηρεσιών ταξί”, στο εξής “διαχείριση ταξί”: δραστηριότητα που συνδέεται με τη μεταφορά με ταξί, η οποία συνίσταται στη λήψη των αιτημάτων των πελατών τηλεφωνικώς ή με άλλα μέσα και στη διαβίβασή τους στον οδηγό ταξί μέσω ραδιοπομποδέκτη.

[...]

Άρθρο 15

1. Η δραστηριότητα διαχείρισης ταξί μπορεί να ασκείται μόνον εντός των ορίων του τόπου τον οποίο αφορά η άδεια, από οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο, καλούμενο στο εξής “κέντρο κρατήσεων”, το οποίο διαθέτει άδεια που χορηγείται από την αρμόδια αρχή, σύμφωνα με τον παρόντα νόμο.

2. Η άδεια διαχείρισης ταξί μπορεί να χορηγηθεί υπό την προϋπόθεση της κατάθεσης των εξής εγγράφων:

- α) αντιγράφου του χορηγούμενου από το εμπορικό μητρώο πιστοποιητικού καταχώρισης·
- β) υπεύθυνης δήλωσης του φορέα διαχείρισης των υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί ή μισθωμένο όχημα, στην οποία δηλώνει ότι το κέντρο κρατήσεων διαθέτει τα αναγκαία τεχνικά μέσα, ραδιοπομποδέκτη, ασφαλή ραδιοσυχνότητα, εξουσιοδοτημένο προσωπικό και τους αναγκαίους χώρους·
- γ) αντιγράφου του πιστοποιητικού χειριστή ραδιοτηλεφωνίας που κατέχουν οι υπάλληλοι του κέντρου κρατήσεων ταξί, το οποίο έχει χορηγηθεί από την αρμόδια αρχή επικοινωνιών·
- δ) αντιγράφου της άδειας χρήσεως των ραδιοσυχνοτήτων που έχει χορηγηθεί από την αρμόδια αρχή.

[...]

5. Οι αδειοδοτημένοι μεταφορείς που παρέχουν υπηρεσίες ταξί χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες κέντρου κρατήσεων σύμφωνα με τον παρόντα νόμο, βάσει σύμβασης για την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης ταξί που συνάπτεται με το εν λόγω κέντρο υπό όρους που δεν εισάγουν διακρίσεις.

6. Η χρήση υπηρεσιών διαχείρισης ταξί είναι υποχρεωτική για όλα τα ταξί των αδειοδοτημένων μεταφορέων που ασκούν τη δραστηριότητά τους εντός των ορίων συγκεκριμένου τόπου, εξαιρουμένων των τόπων στους οποίους έχουν χορηγηθεί λιγότερες από εκατό άδειες ταξί, όπου η χρήση της υπηρεσίας αυτής είναι προαιρετική.

[...]

8. Οι συμβάσεις για την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης ταξί που συνάπτονται με αδειοδοτημένους μεταφορείς πρέπει να περιλαμβάνουν ρήτρες σχετικά με τις υποχρεώσεις των μερών για τήρηση της νομοθεσίας που αφορά την ποιότητα και τη νομιμότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας καθώς και τα συμφωνηθέντα κόμιστρα.

9. Τα ταξί που εξυπηρετούνται από κέντρο κρατήσεων μπορούν να παρέχουν την υπηρεσία μεταφοράς εφαρμόζοντας είτε ενιαίο κόμιστρο είτε κόμιστρα που διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατηγορία των οχημάτων, σύμφωνα με τη σύμβαση παροχής υπηρεσιών διαχείρισης ταξί.

10. Το κέντρο κρατήσεων θέτει στη διάθεση των αδειοδοτημένων μεταφορέων τους οποίους εξυπηρετεί τους ραδιοπομποδέκτες για να τους τοποθετήσουν στα ταξί, βάσει σύμβασης μίσθωσης που συνάπτεται υπό όρους που δεν εισάγουν διακρίσεις.»

15. Εντός των ορίων του Δήμου Βουκουρεστίου (Ρουμανία), οι υπηρεσίες ταξί διέπονται από τις διατάξεις της Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 178/2008 privind aprobarea Regulamentului-cadru, a Caietului de sarcini și a contractului de atribuire în gestiune delegată pentru organizarea și executarea serviciului public de transport local în regim de taxi (υπ' αριθ. 178/2008 απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Βουκουρεστίου για την έγκριση του κανονισμού-πλαisiού, της συγγραφής υποχρεώσεων και της σύμβασης παραχώρησης της κατ' ανάθεση διαχείρισης της οργάνωσης και παροχής της δημόσιας υπηρεσίας τοπικής μεταφοράς με ταξί, της 21ης Απριλίου 2008, στο εξής: απόφαση 178/2008). Το άρθρο 21, παράγραφος 1, του παραρτήματος 1 της απόφασης αυτής είχε αρχικώς ως εξής:

«Εντός των ορίων του Δήμου Βουκουρεστίου, η χρήση των υπηρεσιών διαχείρισης ταξί είναι υποχρεωτική για όλα τα ταξί των αδειοδοτημένων μεταφορέων και οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται αποκλειστικώς από τα κέντρα κρατήσεων που έχουν λάβει άδεια από την αρμόδια για την έκδοση αδειών αρχή του Δήμου Βουκουρεστίου, υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν στον πελάτη τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τις εν λόγω υπηρεσίες μέσω τηλεφώνου ή με άλλα μέσα, με τη διαμεσολάβηση των κέντρων κρατήσεων.»

16. Η απόφαση 178/2008 τροποποιήθηκε με τη Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 626/19.12.2017 pentru modificarea și completarea Hotărârii Consiliului General al Municipiului București nr. 178/2008 privind aprobarea Regulamentului-cadru, a Caietului de sarcini și a contractului de atribuire în gestiune delegată pentru organizarea și executarea serviciului public de transport local în regim de taxi (υπ' αριθ. 626/19.12.2017 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Βουκουρεστίου, της 19ης Δεκεμβρίου 2017, που τροποποιεί και συμπληρώνει την απόφαση 178/2008, στο εξής: απόφαση 626/2017).

17. Το άρθρο 3 του παραρτήματος 1 της απόφασης 178/2008, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο I της απόφασης 626/2017, ορίζει τα εξής:

«Οι όροι και οι έννοιες που χρησιμοποιούνται και ορίζονται στον νόμο 38/2003 έχουν την ίδια σημασία στο παρόν κείμενο και, για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού-πλαisiού, οι ακόλουθες έννοιες ορίζονται ως εξής:

[...]

Ibis) διαχείριση ταξί με οποιοδήποτε άλλο μέσο: δραστηριότητα ασκούμενη από κέντρο κρατήσεων το οποίο έχει λάβει άδεια από την αρμόδια αρχή για να λαμβάνει τα αιτήματα των πελατών μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής ή αιτήματα που υποβάλλονται μέσω της ιστοσελίδας αδειοδοτημένου κέντρου κρατήσεων και να τα διαβιβάζει στους οδηγούς ταξί μέσω ραδιοπομποδέκτη.

Iter) εφαρμογή πληροφορικής: λογισμικό που είναι εγκατεστημένο και λειτουργεί σε κινητή ή σταθερή συσκευή, το οποίο ανήκει αποκλειστικώς στο αδειοδοτημένο κέντρο κρατήσεων και του οποίου φέρει την επωνυμία.

[...]»

18. Το άρθρο 21 του παραρτήματος 1 της απόφασης 178/2008, όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα II και III της απόφασης 626/2017, έχει ως εξής:

«1. Εντός των ορίων του Δήμου Βουκουρεστίου, η χρήση των υπηρεσιών διαχείρισης ταξί είναι υποχρεωτική για όλα τα ταξί των αδειοδοτημένων μεταφορέων και οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται αποκλειστικώς από τα κέντρα κρατήσεων που έχουν λάβει άδεια από την αρμόδια για τη έκδοση αδειών αρχή του Δήμου Βουκουρεστίου, υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν στον πελάτη τη δυνατότητα

να χρησιμοποιεί τις εν λόγω υπηρεσίες μέσω τηλεφώνου ή με άλλα μέσα, συμπεριλαμβανομένων εφαρμογών που συνδέονται με το διαδίκτυο και φέρουν υποχρεωτικά την επωνυμία του κέντρου κρατήσεων όπως αναγράφεται στην άδεια διαχείρισης ταξί που χορηγήθηκε από την αρμόδια για την έκδοση αδειών αρχή του Δήμου Βουκουρεστίου.

[...]

3bis. Η χρήση των υπηρεσιών διαχείρισης ταξί είναι υποχρεωτική για όλα τα ταξί των αδειοδοτημένων μεταφορέων που ασκούν τη δραστηριότητα μεταφοράς με ταξί εντός των ορίων του Δήμου Βουκουρεστίου, οι δε υπηρεσίες αυτές παρέχονται αποκλειστικά από τα κέντρα κρατήσεων που έχουν λάβει άδεια από την αρμόδια για την έκδοση αδειών αρχή του Δήμου Βουκουρεστίου, υπό συνθήκες που εξασφαλίζουν στον πελάτη τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τις εν λόγω υπηρεσίες μέσω τηλεφώνου ή με άλλα μέσα (εφαρμογές πληροφορικής, αιτήματα που υποβάλλονται μέσω της ιστοσελίδας κέντρου κρατήσεων) και να διαβιβάζει τα αιτήματα στους οδηγούς ταξί μέσω ραδιοπομποδέκτη.»

19. Το άρθρο 41, παράγραφος 2bis, του παραρτήματος 1 της απόφασης αυτής, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο IV της απόφασης 626/2017, προβλέπει ότι κατά την άσκηση της δραστηριότητας μεταφοράς με ταξί, οι οδηγοί ταξί υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να μη χρησιμοποιούν τηλέφωνα ή άλλες κινητές συσκευές κατά τη διάρκεια της παροχής της υπηρεσίας μεταφοράς.

20. Το άρθρο 59, παράγραφος 6bis, του παραρτήματος 1 της εν λόγω απόφασης, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο V της απόφασης 626/2017, ορίζει τα εξής:

«Η μη τήρηση των υποχρεώσεων του άρθρου 21, παράγραφος 3bis, που ισχύουν για όλες τις εξομοιούμενες δραστηριότητες, ανεξαρτήτως του τρόπου και του περιβάλλοντος μέσω του οποίου ασκούνται, και έχουν ως αποτέλεσμα να έρχονται σε επαφή οδηγός που δεν έχει άδεια ή αδειοδοτημένος μεταφορέας ταξί για τη μεταφορά προσώπου ή ομάδας προσώπων εντός των ορίων του Δήμου Βουκουρεστίου τιμωρείται με πρόστιμο από 4 500 έως 5 000 [ρουμανικά λέου (RON) (περίπου 929 έως 1032 ευρώ)].»

Η διαφορά της κύριας δίκης, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

21. Η S.C. Star Taxi App SRL (στο εξής: Star Taxi App), εταιρία ρουμανικού δικαίου με έδρα το Βουκουρέστι, εκμεταλλεύεται εφαρμογή για έξυπνο τηλέφωνο η οποία φέρει την επωνυμία της και συνδέει απευθείας τους χρήστες υπηρεσιών ταξί με τους οδηγούς ταξί.

22. Η εφαρμογή αυτή παρέχει τη δυνατότητα αναζήτησης βάσει της οποίας εμφανίζεται κατάλογος οδηγών ταξί που είναι διαθέσιμοι για την πραγματοποίηση μιας διαδρομής. Ο πελάτης είναι κατόπιν ελεύθερος να επιλέξει συγκεκριμένο οδηγό. Η Star Taxi App δεν διαβιβάζει τα αιτήματα στους οδηγούς ταξί και δεν καθορίζει το κόμιστρο, το οποίο καταβάλλεται απευθείας στον οδηγό στο τέλος της διαδρομής.

23. Η Star Taxi App συνάπτει συμβάσεις παροχής υπηρεσιών απευθείας με οδηγούς ταξί που κατέχουν άδεια για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί χωρίς να επιλέγει ούτε να προσλαμβάνει τους οδηγούς αυτούς. Δυνάμει των συμβάσεων αυτών τίθεται στη διάθεση των εν λόγω οδηγών εφαρμογή πληροφορικής, ένα έξυπνο τηλέφωνο στο οποίο είναι εγκατεστημένη η εφαρμογή και μια κάρτα SIM με περιορισμένο όγκο δεδομένων για τη χρήση της εφαρμογής, έναντι μηνιαίου τιμήματος που ο οδηγός ταξί καταβάλει στη Star Taxi App. Κατά τα λοιπά, η εταιρία αυτή δεν ασκεί έλεγχο ούτε ως προς την ποιότητα των οχημάτων και των οδηγών τους ούτε ως προς τη συμπεριφορά τους.

24. Στις 19 Δεκεμβρίου 2017, το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Βουκουρεστίου εξέδωσε την απόφαση 626/2017, με την οποία επεξέτεινε την υποχρέωση κατοχής άδειας για την άσκηση της καλούμενης δραστηριότητας «dispatching [διαχείρισης ταξί]» στους φορείς εκμετάλλευσης εφαρμογών πληροφορικής όπως η Star Taxi App. Στη Star Taxi App επιβλήθηκε πρόστιμο 4 500 RON (περίπου 929 ευρώ) λόγω παράβασης της εν λόγω κανονιστικής ρύθμισης.

25. Η Star Taxi App, θεωρώντας ότι η δραστηριότητά της αποτελεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας στην οποία έχει εφαρμογή η αρχή της μη αναγκαίας προηγούμενης άδειας κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31, άσκησε ενδικοφανή προσφυγή με την οποία ζήτησε την ανάκληση της απόφασης 626/2017. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε για τον λόγο ότι η επίμαχη ρύθμιση, αφενός, είχε καταστεί αναγκαία λόγω της σημαντικής έκτασης της διαπιστωθείσας παράνομης χρήσης μέσω λήψης αιτημάτων τα οποία κατείχαν μη αδειοδοτημένες νομικές οντότητες και, αφετέρου, δεν προσέβαλε την ελευθερία παροχής υπηρεσιών με ηλεκτρονικά μέσα καθόσον ρυθμίζει υπηρεσία διαμεσολάβησης συνδεδεμένη με τη δραστηριότητα μεταφοράς προσώπων με ταξί.

26. Κατόπιν τούτου, η Star Taxi App άσκησε ενώπιον του Tribunalul București (πρωτοδικείο Βουκουρεστίου, Ρουμανία) προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της απόφασης 626/2017.

27. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunalul București (πρωτοδικείο Βουκουρεστίου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Έχουν οι διατάξεις της οδηγίας [98/34] (άρθρο 1, σημείο 2), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία [98/48], και της οδηγίας [2000/31] (άρθρο 2, στοιχείο α'), κατά τις οποίες υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας είναι "υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών", την έννοια ότι δραστηριότητα όπως αυτή που ασκεί η Star Taxi App (ήτοι υπηρεσία που φέρνει απευθείας σε επαφή, μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής, πελάτες ταξί και οδηγούς ταξί), πρέπει να θεωρηθεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας και της συνεργατικής οικονομίας (δεδομένου ότι η Star Taxi App δεν πληροί τα κριτήρια που απαιτούνται για να χαρακτηριστεί μεταφορέας, τα οποία εκτίθενται από το Δικαστήριο στη σκέψη 39 της απόφασης της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Asociación Profesional Elite Taxi, C-434/15, EU:C:2017:981, η οποία αφορά την Uber);
- 2) Σε περίπτωση που [η υπηρεσία η οποία παρέχεται από τη] Star Taxi App θεωρηθεί υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, συνεπάγονται οι διατάξεις του άρθρου 4 της οδηγίας 2000/31/EK, των άρθρων 9, 10 και 16 της οδηγίας 2006/123/EK καθώς και του άρθρου 56 ΣΛΕΕ την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στη δραστηριότητα της Star Taxi App; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αντιτίθενται οι διατάξεις αυτές σε ρύθμιση όπως αυτή που περιέχεται στα άρθρα I, II, III, IV και V της [απόφασης 626/2017];
- 3) Σε περίπτωση που η οδηγία 2000/31 εφαρμόζεται στην υπηρεσία που παρέχει η Star Taxi App, αποτελούν οι περιορισμοί που επιβάλλει κράτος μέλος στην ελεύθερη παροχή μιας ηλεκτρονικής υπηρεσίας, εξαρτώντας τη δυνατότητα παροχής της υπηρεσίας αυτής από την κατοχή άδειας, έγκυρα μέτρα κατά παρέκκλιση από το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας;
- 4) Αντιτίθενται οι διατάξεις του άρθρου 5 της οδηγίας [2015/1535] στη θέσπιση, χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ρύθμισης όπως αυτή που περιέχεται στα άρθρα I, II, III, IV και V της [απόφασης 626/2017];

28. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Ιανουαρίου 2019. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Star Taxi App, η Unitatea Administrativ Teritorială Municipiul București prin Primar General (Τοπική Διοικητική Ενότητα Βουκουρεστίου, στο εξής: Δήμος Βουκουρεστίου), η Ολλανδική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή. Η Star Taxi App και η Επιτροπή απάντησαν επίσης εγγράφως στα ερωτήματα του Δικαστηρίου, το οποίο αποφάσισε να αποφανθεί χωρίς διεξαγωγή επ' ακροατηρίου συζήτησης λόγω των κινδύνων που συνδέονται με την πανδημία της Covid-19.

Ανάλυση

29. Το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης σε πλαίσιο όπως αυτό της κύριας δίκης. Θα εξετάσω τα ερωτήματα αυτά με τη σειρά που υποβλήθηκαν, εξετάζοντας από κοινού το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα. Επισημαίνω, ωστόσο, ότι σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης δεν έχουν εφαρμογή όλες οι μνημονευόμενες από το αιτούν δικαστήριο διατάξεις του δικαίου της Ένωσης. Επομένως, τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να αναδιατυπωθούν.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

30. Κατ' αρχάς, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στο άρθρο 1, σημείο 2, της οδηγίας 98/34, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/48. Ωστόσο, η οδηγία 98/34 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε, πριν από την έκδοση της απόφασης 626/2017, από την οδηγία 2015/1535. Δυνάμει του άρθρου 10, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2015/1535, οι αναφορές στην καταργηθείσα οδηγία νοούνται ως αναφορές στην οδηγία 2015/1535.

31. Εν συνεχεία, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, η έννοια της «συνεργατικής οικονομίας» δεν έχει νομική σημασία από απόψεως του δικαίου της Ένωσης, δεδομένου ότι το δίκαιο αυτό αναγνωρίζει ειδικό καθεστώς μόνο στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

32. Ως εκ τούτου, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/31, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535, έχει την έννοια ότι υπηρεσία η οποία φέρνει απευθείας σε επαφή, μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής, πελάτες ταξί με οδηγούς ταξί συνιστά «υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας».

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535

33. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/31 ορίζει την υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας παραπέμποντας στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535.

34. Κατά τη δεύτερη αυτή διάταξη, ως υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών νοείται «κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών». Διατυπώνεται δε ορισμός των εννοιών αυτών. Ειδικότερα, με ηλεκτρονικά μέσα παρέχεται «υπηρεσία που παρέχεται στην αφετηρία της και γίνεται αποδεκτή στον προορισμό της μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας [...] ή αποθήκευσης δεδομένων και η οποία παρέχεται, διαβιβάζεται και λαμβάνεται εξ ολοκλήρου μέσω τηλεφωνικής γραμμής, ραδιοφωνικής μετάδοσης, οπτικής ίνας ή με άλλα ηλεκτρομαγνητικά μέσα».

35. Μου φαίνεται ότι υπηρεσία όπως αυτή την οποία προσφέρει η Star Taxi App ανταποκρίνεται αναμφίβολα στον προαναφερθέντα ορισμό.

36. Πρώτον, η υπηρεσία αυτή παρέχεται πράγματι έναντι αμοιβής, δεδομένου ότι οι οδηγοί ταξί καταβάλουν αντίτιμο για τη χρήση της. Μολονότι η χρήση αυτή είναι δωρεάν για τους επιβάτες, αυτοί πρέπει επίσης να θεωρούνται αποδέκτες της υπηρεσίας. Τούτο δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τον αμειβόμενο χαρακτήρα της παρεχόμενης από τη Star Taxi App υπηρεσίας. Πράγματι, αρκεί η υπηρεσία αυτή να παρέχεται έναντι αμοιβής για μία από τις κατηγορίες χρηστών, εν προκειμένω για τους οδηγούς ταξί⁹.

37. Δεύτερον, η επίμαχη υπηρεσία παρέχεται εξ αποστάσεως: δεν απαιτείται η ταυτόχρονη παρουσία του παρέχοντος την υπηρεσία (Star Taxi App) και των αποδεκτών (των οδηγών και των επιβατών ταξί). Εξυπακούεται ότι, στη συνέχεια, η ταυτόχρονη παρουσία των δύο κατηγοριών χρηστών της υπηρεσίας αυτής είναι απαραίτητη για την παροχή της μεταγενέστερης υπηρεσίας μεταφοράς. Εντούτοις, η εν λόγω υπηρεσία είναι διαφορετική από την επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση υπηρεσία που φέρνει τα μέρη σε επαφή.

38. Τρίτον, η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση υπηρεσία παρέχεται, επίσης, κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών. Ειδικότερα, εν προκειμένω, είναι απαραίτητη η ταυτόχρονη παραγγελία δύο αποδεκτών: του οδηγού όταν συνδέεται με την υπηρεσία και του επιβάτη που επιθυμεί να λάβει πληροφορίες σχετικά με τους διαθέσιμους οδηγούς.

39. Τέλος, τέταρτον, η υπηρεσία αυτή παρέχεται με ηλεκτρονικά μέσα. Συγκεκριμένα, λειτουργεί μέσω εφαρμογής, δηλαδή λογισμικού για έξυπνα τηλέφωνα και, επομένως, εξοπλισμού ηλεκτρονικής επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων. Διαβιβάζεται μέσω κυψελωτής τηλεφωνίας ή με άλλο μέσο πρόσβασης στο διαδίκτυο, ήτοι με ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας.

40. Είναι αληθές ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, η Star Taxi App θέτει επίσης στη διάθεση των οδηγών ταξί έξυπνα τηλέφωνα στα οποία είναι εγκατεστημένη η εφαρμογή της, προκειμένου αυτοί να μπορούν να χρησιμοποιούν την επίμαχη υπηρεσία. Το στοιχείο αυτό της υπηρεσίας δεν παρέχεται εξ αποστάσεως ούτε με ηλεκτρονικά μέσα και, επομένως, δεν ανταποκρίνεται στον προαναφερθέντα ορισμό. Ωστόσο, η διάθεση των τηλεφώνων αυτών αποτελεί παρεπόμενο στοιχείο της υπηρεσίας, σκοπός του οποίου είναι η διευκόλυνση της κύριας παροχής που συνίσταται στο να φέρει σε επαφή τους οδηγούς με τους επιβάτες. Επομένως, το στοιχείο αυτό δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τον χαρακτήρα της δραστηριότητας της Star Taxi App ως υπηρεσίας που παρέχεται εξ αποστάσεως.

41. Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δραστηριότητα όπως αυτή της Star Taxi App εμπίπτει στον ορισμό της «υπηρεσίας της κοινωνίας των πληροφοριών» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535¹⁰.

Η απόφαση Asociación Profesional Elite Taxi

42. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ωστόσο ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, μια υπηρεσία μπορεί να μην εμπίπτει στην έννοια της «υπηρεσίας της κοινωνίας των πληροφοριών», ακόμη και αν η εν λόγω υπηρεσία εμφανίζει, τουλάχιστον όσον αφορά ένα μέρος των παροχών από τις οποίες αποτελείται, τα χαρακτηριστικά που περιλαμβάνονται στον ορισμό του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535¹¹.

9 Πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, σκέψη 46).

10 Πρβλ., επίσης, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981, σκέψη 35).

11 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981, σκέψεις 38 έως 42).

43. Τούτο συμβαίνει ιδίως όταν η υπηρεσία που παρέχεται με ηλεκτρονικά μέσα συνδέεται άρρηκτα με άλλη παροχή που αποτελεί την κύρια παροχή και δεν παρέχεται με ηλεκτρονικά μέσα, όπως είναι η υπηρεσία μεταφοράς¹².

44. Η άρρηκτη αυτή σχέση χαρακτηρίζεται, κατά το Δικαστήριο, από το ότι ο παρέχων την υπηρεσία η οποία παρέχεται με ηλεκτρονικά μέσα ελέγχει τις ουσιώδεις πτυχές της άλλης παροχής, περιλαμβανομένης της επιλογής¹³ των παρόχων της άλλης παροχής¹⁴.

45. Ωστόσο, η κατάσταση φαίνεται να είναι διαφορετική στην περίπτωση υπηρεσίας όπως αυτή που παρέχεται από τη Star Taxi App. Πρώτον, η Star Taxi App δεν χρειάζεται να προσλάβει τους οδηγούς ταξί, διότι οι οδηγοί αυτοί είναι κάτοχοι αδειών και διαθέτουν τα αναγκαία μέσα για την παροχή των υπηρεσιών αστικής μεταφοράς. Η Star Taxi App απλώς προσφέρει στους εν λόγω οδηγούς την υπηρεσία της ως συμπλήρωμα που καθιστά αποτελεσματικότερες τις δικές τους υπηρεσίες. Για τη Star Taxi App, οι οδηγοί ταξί δεν είναι συνεργάτες, όπως είναι οι οδηγοί της Uber, αλλά πελάτες, με άλλα λόγια αποδέκτες της υπηρεσίας. Δεύτερον, η Star Taxi App δεν ασκεί έλεγχο ούτε καθοριστική επιρροή επί των όρων της παροχής της υπηρεσίας μεταφοράς από τους οδηγούς ταξί, δεδομένου ότι αυτοί καθορίζουν ελεύθερα τους όρους αυτούς εντός των ορίων που ενδεχομένως επιβάλλει η ισχύουσα νομοθεσία¹⁵.

46. Επομένως, δεν συμμερίζομαι την άποψη του Δήμου Βουκουρεστίου ότι η περίπτωση της διαφοράς της κύριας δίκης μπορεί να εξομοιωθεί με εκείνη της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση *Asociación Profesional Elite Taxi*¹⁶.

47. Είναι αληθές ότι η υπηρεσία της Star Taxi App έχει παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση με τις υπηρεσίες μεταφοράς με ταξί και εξαρτάται οικονομικά από τις εν λόγω υπηρεσίες διότι δεν θα είχε νόημα χωρίς τις υπηρεσίες αυτές.

48. Ωστόσο, η εξάρτηση αυτή είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη που χαρακτηρίζει τη σχέση μεταξύ του διαχειριστή της εφαρμογής Uber Pop και των οδηγών που ασκούν δραστηριότητες στο πλαίσιο της εν λόγω εφαρμογής. Συγκεκριμένα, προκειμένου να παράσχει την υπηρεσία της διαμεσολάβησης μέσω της εν λόγω εφαρμογής, η Uber χρειάστηκε να δημιουργήσει εκ του μηδενός την αντίστοιχη υπηρεσία μεταφοράς, η οποία εκτελείται από μη επαγγελματίες οδηγούς και η οποία δεν υφίστατο προηγουμένως, και, συνεπώς, να την οργανώσει ως προς τη γενική της λειτουργία¹⁷. Επομένως, η εφαρμογή Uber Pop δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τις υπηρεσίες που παρέχουν οι οδηγοί και οι οδηγοί δεν θα μπορούσαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες αυτές κατά τρόπο οικονομικά αξιόπιστο χωρίς την εφαρμογή αυτή. Για τον λόγο αυτό, το οικονομικό μοντέλο και η εμπορική στρατηγική της Uber επιβάλλουν στην εν λόγω εταιρία να ορίζει αυτή τους βασικούς όρους παροχής της υπηρεσίας μεταφοράς, αρχής γενομένης από το αντίτιμο, κατά τέτοιο τρόπο ώστε η ίδια να καθίσταται *de facto*, έστω και εμμέσως, ο πάροχος της υπηρεσίας αυτής¹⁸.

12 Πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981, διατακτικό).

13 Μολονότι το Δικαστήριο δεν χρησιμοποίησε τον όρο «πρόσληψη», πιθανότατα για να μην υπεισέλθει στη συζήτηση ως προς το καθεστώς των οδηγών της Uber από την άποψη του εργατικού δικαίου, εντούτοις ο όρος «επιλογή» πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια αυτή.

14 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981, σκέψη 39).

15 Ο Δήμος Βουκουρεστίου υποστηρίζει με τις παρατηρήσεις του ότι, από την 1η Φεβρουαρίου 2018, η Star Taxi App παρέχει νέες υπηρεσίες που επιτρέπουν την πληρωμή του κομιστρού με τραπεζική κάρτα και καθορίζουν το κατώτατο κόμιστρο. Όμως, με την απάντησή της στο ρητό ερώτημα που της υπέβαλε το Δικαστήριο επί του θέματος αυτού, η Star Taxi App αμφισβήτησε έντονα τον ισχυρισμό αυτό. Επομένως, πρόκειται για πραγματικό στοιχείο που δεν αποδείχθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας της κύριας δίκης. Εν πάση περιπτώσει, οι συμπληρωματικές αυτές υπηρεσίες δεν φαίνεται να αλλάζουν τη συνολική εκτίμηση της δραστηριότητας της Star Taxi App (πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, *Airbnb Ireland*, C-390/18, EU:C:2019:1112, σκέψεις 58 έως 64).

16 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981).

17 Αυτό επισήμανε το Δικαστήριο στη σκέψη 38 της απόφασης της 20ής Δεκεμβρίου 2017, *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981). Βλ. επίσης, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ της δημιουργίας προσφερόμενων υπηρεσιών και της άσκησης ελέγχου επί των όρων παροχής των υπηρεσιών αυτών, προτάσεις μου στην υπόθεση *Airbnb Ireland* (C-390/18, EU:C:2019:336, σημεία 64 και 65).

18 Για λεπτομερέστερη περιγραφή της λειτουργίας της Uber, παραπέμπω στις προτάσεις μου στην υπόθεση *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:364).

49. Αντιθέτως, η υπηρεσία την οποία παρέχει η Star Taxi App προστίθεται σε μια ήδη υπάρχουσα και οργανωμένη υπηρεσία μεταφοράς με ταξί. Ο ρόλος της Star Taxi App περιορίζεται στον ρόλο ενός εξωτερικού παρόχου μιας παρεπόμενης υπηρεσίας, η οποία είναι χρήσιμη αλλά όχι απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα της κύριας υπηρεσίας που συνίσταται στη μεταφορά. Επομένως, μολονότι η παρεχόμενη από τη Star Taxi App υπηρεσία εξαρτάται, από οικονομικής απόψεως, από την υπηρεσία μεταφοράς, εντούτοις, από λειτουργικής απόψεως, μπορεί να είναι ανεξάρτητη και να παρέχεται από πάροχο διαφορετικό από τους παρόχους της υπηρεσίας μεταφοράς. Συνεπώς, οι δύο αυτές υπηρεσίες δεν είναι άρρηκτα συνδεδεμένες κατά την έννοια της υπομνησθείσας στην προηγούμενη σκέψη νομολογίας του Δικαστηρίου¹⁹.

50. Ο Δήμος Βουκουρεστίου υποστηρίζει ότι η υπηρεσία Star Taxi App πρέπει να θεωρηθεί αναπόσπαστο τμήμα της υπηρεσίας μεταφοράς με ταξί, δεδομένου ότι η εθνική νομοθεσία χαρακτηρίζει την υπηρεσία αυτή ως υπηρεσία «διαχείρισης ταξί», η χρήση της οποίας είναι υποχρεωτική για κάθε πάροχο υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί.

51. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο της ρύθμισης των υπηρεσιών μεταφοράς, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να απαιτούν από τους μεταφορείς να χρησιμοποιούν άλλες υπηρεσίες, περιλαμβανομένων των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Ωστόσο, η απαίτηση αυτή δεν αποτελεί λόγο για να εξαιρεθούν οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας από τη ρύθμιση της οδηγίας 2000/31 ούτε απαλλάσσει τα εν λόγω κράτη μέλη από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία αυτή.

Απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα

52. Επομένως, υπηρεσία διαμεσολάβησης μεταξύ των επαγγελματιών οδηγών ταξί και των επιβατών ταξί με χρήση εφαρμογής για έξυπνα τηλέφωνα όπως η παρεχόμενη από τη Star Taxi App έχει τα χαρακτηριστικά υπηρεσίας της κοινωνίας των πληροφοριών κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535, χωρίς όμως να συνδέεται άρρηκτα με την υπηρεσία μεταφοράς κατά την έννοια της προμνησθείσας νομολογίας του Δικαστηρίου²⁰.

53. Επομένως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/31, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2015/1535, έχει την έννοια ότι συνιστά υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας υπηρεσία που φέρνει απευθείας σε επαφή, μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής, πελάτες ταξί και οδηγούς ταξί όταν η υπηρεσία αυτή δεν συνδέεται άρρηκτα με την υπηρεσία μεταφοράς με ταξί κατά τρόπον ώστε να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω υπηρεσίας κατά την έννοια της απόφασης Asociación Profesional Elite Taxi²¹.

Επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

54. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να προβεί σε εκτίμηση της απόφασης 626/2017 υπό το πρίσμα των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 2000/31, των άρθρων 9, 10 και 16 της οδηγίας 2006/123 καθώς και του άρθρου 56 ΣΛΕΕ. Θα εξετάσω τα ερωτήματα αυτά ως προς κάθε μνημονευόμενη κανονιστική πράξη, αρχής γενομένης από εκείνη της οποίας οι διατάξεις αφορούν ειδικότερα τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, συγκεκριμένα την οδηγία 2000/31.

19 Πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, σκέψη 55), και προτάσεις μου στην υπόθεση αυτή (C-390/18, EU:C:2019:336, σημεία 57 έως 59).

20 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981).

21 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981).

Η οδηγία 2000/31

55. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί, μεταξύ άλλων, αν τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 2000/31 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, όπως η απόφαση 178/2008 υπό την τροποποιηθείσα με την απόφαση 626/2017 μορφή της, εξαρτά την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης, με ηλεκτρονικά μέσα, μεταξύ των οδηγών ταξί και των δυνητικών επιβατών ταξί από την ίδια απαίτηση κατοχής άδειας η οποία ισχύει για τους φορείς παροχής υπηρεσιών διαχείρισης ταξί οι οποίες παρέχονται με άλλα μέσα, ιδίως μέσω ραδιοπομπού.

– Το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31

56. Επιβάλλεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ότι, δεδομένου ότι η Star Taxi App είναι εταιρία ρουμανικού δικαίου με έδρα το Βουκουρέστι, η διαφορά της κύριας δίκης οριοθετείται εντός ενός μόνον κράτους μέλους.

57. Πλην όμως το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 απαιτεί απλώς από τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχουν οι εγκατεστημένοι στο έδαφός τους φορείς να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές τους διατάξεις οι οποίες εμπίπτουν στον συντονισμένο τομέα όπως αυτός ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο η', της οδηγίας αυτής. Επιπροσθέτως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής απαγορεύει, κατ' αρχήν, στα κράτη μέλη να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, ενώ το άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής εισάγει εξαιρέσεις από την απαγόρευση αυτή.

58. Επομένως, το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31 καθιερώνει ένα είδος αρχής αμοιβαίας αναγνώρισης των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών. Εξ αυτού προκύπτει ότι το άρθρο αυτό δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας εντός του κράτους μέλους καταγωγής του. Επομένως, το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31 δεν έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

– Το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/31

59. Όσον αφορά το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/31, το άρθρο αυτό απαγορεύει στα κράτη μέλη να υπάγουν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος.

60. Η διάταξη αυτή περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο II της οδηγίας 2000/31, με τίτλο «Αρχές», στο τμήμα 1 «Εγκατάσταση και πληροφόρηση». Το εν λόγω κεφάλαιο II θεσπίζει διάφορα δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, την τήρηση των οποίων πρέπει να εξασφαλίζουν τα κράτη μέλη. Οι διατάξεις αυτές έχουν σκοπό την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τις εν λόγω υπηρεσίες με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης που απορρέει από το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31. Επομένως, οι διατάξεις του κεφαλαίου II της οδηγίας αυτής εναρμονίζουν τους κανόνες τους οποίους επιβάλλουν τα κράτη μέλη στους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός τους²².

²² Βλ., επίσης, άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31, κατά το οποίο «[η] οδηγία [αυτή] εξασφαλίζει την προσέγγιση, εφόσον χρειάζεται για την πραγματοποίηση του στόχου που αναφέρεται στην παράγραφο 1, ορισμένων εθνικών διατάξεων για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες αφορούν την εσωτερική αγορά, την εγκατάσταση των φορέων παροχής υπηρεσιών, τις εμπορικές επικοινωνίες, τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, την ευθύνη των μεσαζόντων, τους κώδικες δεοντολογίας, τον εξώδικο διακανονισμό των διαφορών, τα μέσα έννομης προστασίας και τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών».

61. Λογικά, το ίδιο ισχύει όσον αφορά την απαγόρευση οποιουδήποτε καθεστώτος παροχής άδειας για τέτοιες υπηρεσίες. Επομένως, η απαγόρευση αυτή ισχύει στην περίπτωση των φορέων παροχής των υπηρεσιών αυτών εντός των κρατών μελών καταγωγής τους. Συνεπώς, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 έχει, κατ' αρχήν, εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

62. Ωστόσο, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, η απαγόρευση του άρθρου 4, παράγραφος 1, εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των καθεστώτων έγκρισης που δεν αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Επομένως, πρέπει να εξακριβωθεί αν το επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς έγκρισης αφορά ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

63. Επισημαίνω ευθύς εξαρχής ότι, όσον αφορά τον ορισμό του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31 είναι αυστηρότερο από την παρόμοια επιφύλαξη του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535. Συγκεκριμένα, κατά τη διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535 εξαιρούνται από τον ορισμό αυτό οι κανόνες που δεν αναφέρονται *ειδικά* στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Αντιθέτως, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31, η απαγόρευση που διατυπώνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, ισχύει μόνο για τα καθεστώτα έγκρισης που αφορούν όχι μόνον *ειδικά* αλλά και *αποκλειστικά* τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

64. Με βάση, όμως, τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην αίτηση προδικαστικής απόφασης, στο ρουμανικό δίκαιο, η απαίτηση κατοχής άδειας για την ανάληψη της δραστηριότητας διαχείρισης ταξί απορρέει από το άρθρο 15, παράγραφος 1, του νόμου 38/2003. Το άρθρο αυτό ορίζει, στις επόμενες παραγράφους, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για τη λήψη άδειας, τους όρους έκδοσης της άδειας και τους κανόνες που διέπουν την άσκηση της δραστηριότητας αυτής.

65. Στη συνέχεια, οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο από τις αρμόδιες για την έκδοση των αδειών αρχές, εν προκειμένω από τον Δήμο Βουκουρεστίου. Προς τούτο, ο εν λόγω Δήμος εξέδωσε την απόφαση 178/2008. Η απόφαση αυτή, στη συνέχεια, τροποποιήθηκε με την απόφαση 626/2017, η οποία, εισάγοντας την έννοια της «διαχείρισης ταξί με οποιοδήποτε άλλο μέσο»²³, διευκρίνισε ότι η υποχρέωση κατοχής άδειας ισχύει για υπηρεσίες όπως αυτή που παρέχει η Star Taxi App, δηλαδή υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που συνίστανται στη διαμεσολάβηση μεταξύ των οδηγών ταξί και των επιβατών ταξί.

66. Επομένως, το νομικό ζήτημα στο οποίο πρέπει να δοθεί απάντηση είναι αν εθνική διάταξη, που επιβάλλει στους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας υποχρέωση κατοχής άδειας την οποία ήδη υπέχουν οι φορείς παροχής παρόμοιων υπηρεσιών οι οποίες δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, συνιστά καθεστώς έγκρισης το οποίο αφορά ειδικά και αποκλειστικά τους παρόχους της δεύτερης αυτής κατηγορίας υπηρεσιών, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31.

67. Φρονώ ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

68. Η ratio του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31 είναι η αποφυγή άνισης μεταχείρισης μεταξύ των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και των παρόμοιων υπηρεσιών που δεν εμπίπτουν στην έννοια αυτή. Συγκεκριμένα, όταν ένα γενικό καθεστώς έγκρισης έχει εφαρμογή και στις υπηρεσίες που παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως, είναι πιθανόν οι υπηρεσίες αυτές να υποκαθιστούν, από οικονομικής απόψεως, υπηρεσίες που παρέχονται με τα «κλασικά» μέσα και να τελούν, ως εκ τούτου, σε κατάσταση άμεσου ανταγωνισμού με τη δεύτερη αυτή κατηγορία υπηρεσιών. Η απουσία υποχρέωσης κατοχής άδειας θα έθετε όμως τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας σε προνομιακή θέση από άποψη ανταγωνισμού, κατά παραβίαση της αρχής του θεμιτού

²³ Δηλαδή με μέσο διαφορετικό από τον ραδιοπομπό, στην πράξη με ηλεκτρονικά μέσα.

ανταγωνισμού και της ίσης μεταχείρισης²⁴. Με άλλα λόγια, μολονότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν, με τη θέσπιση της οδηγίας 2000/31, να ενθαρρύνει την ανάπτυξη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, εντούτοις δεν είχε την πρόθεση να δώσει στους οικονομικούς φορείς τη δυνατότητα να αποφύγουν οποιαδήποτε νόμιμη υποχρέωση με το πρόσχημα και μόνον της λειτουργίας «στο διαδίκτυο». Φρονώ ότι αυτοί ήταν οι υποκείμενοι προβληματισμοί στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση *Asociación Profesional Elite Taxi*²⁵.

69. Δεδομένου ότι οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας είναι το αποτέλεσμα μιας ταχύτατης πρόσφατης τεχνολογικής ανάπτυξης, συχνά οι υπηρεσίες αυτές εισέρχονται σε αγορές που ήδη καλύπτονται από «κλασικές» υπηρεσίες. Οι κλασικές αυτές υπηρεσίες είναι δυνατόν να υπόκεινται στα καθεστώτα έγκρισης. Όμως, ανάλογα με τον τομέα και τη διατύπωση των επίμαχων εθνικών διατάξεων, μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο προφανές ότι ορισμένοι κανόνες, μεταξύ των οποίων και τα καθεστώτα έγκρισης που έχουν θεσπιστεί για υπηρεσίες οι οποίες δεν παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα και εξ αποστάσεως, εφαρμόζονται σε παρόμοιες υπηρεσίες που παρέχονται κατ' αυτόν τον τρόπο και, συνεπώς, εμπίπτουν στην έννοια της «υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας». Επομένως, είναι ενδεχομένως αναγκαίο να καθοριστούν ειδικώς οι υφιστάμενοι κανόνες, στο νομοθετικό επίπεδο ή στο επίπεδο της εφαρμογής, προκειμένου να επιβεβαιωθεί η εφαρμογή τους στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Ωστόσο, μια τέτοια νομοθετική ή διοικητική παρέμβαση, που υπάγει τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στους ήδη ισχύοντες κανόνες, δεν ισοδυναμεί με τη θέσπιση νέου καθεστώτος έγκρισης το οποίο αφορά ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες αυτές. Η παρέμβαση αυτή αποτελεί μάλλον προσαρμογή του υφιστάμενου καθεστώτος στις νέες περιστάσεις.

70. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, θα αντέκειτο στην πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31 να εμποδίζει, λόγω μιας τέτοιας «τεχνικής» παρέμβασης, η απαγόρευση της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού την εφαρμογή στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ορισμένων υφιστάμενων καθεστώτων έγκρισης, ενώ άλλα καθεστώτα θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στις υπηρεσίες αυτές ίδια δύναμει, βάσει του εν λόγω άρθρου 4, παράγραφος 2.

71. Η ίδια λογική ισχύει όταν εξ αιτίας της επέκτασης στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας υφιστάμενου καθεστώτος έγκρισης απαιτούνται προσαρμογές λόγω των ιδιαιτεροτήτων των υπηρεσιών αυτών σε σχέση με τις υπηρεσίες για τις οποίες είχε αρχικά διαμορφωθεί το καθεστώς αυτό. Οι προσαρμογές αυτές ενδέχεται να αφορούν, μεταξύ άλλων, τους όρους χορήγησης της άδειας. Πράγματι, όπως θα εκθέσω στη συνέχεια, ακριβώς η απουσία τέτοιων προσαρμογών μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω τη νομιμότητα της εφαρμογής του καθεστώτος έγκρισης στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

72. Τέλος, είμαι της γνώμης ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να εφαρμοστεί, κατ' αναλογία, η λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην απόφαση *Falbert* κ.λπ.²⁶, όπως προτείνει η Επιτροπή. Στην απόφαση αυτή²⁷, το Δικαστήριο έκρινε ότι εθνικός κανόνας ο οποίος επιδιώκει σαφώς την επέκταση υφιστάμενου κανόνα σε υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να χαρακτηριστεί ως «κανόνας σχετικά με τις υπηρεσίες» κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 5, της οδηγίας 98/34²⁸. Ωστόσο, όπως ήδη επισήμανα στο σημείο 63 των παρουσών προτάσεων, οι κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες κατά την έννοια της οδηγίας 2015/1535 είναι αυτοί που αφορούν ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, ενώ το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 απαγορεύει μόνον τα καθεστώτα έγκρισης που αφορούν τις υπηρεσίες αυτές ειδικά και αποκλειστικά. Εξάλλου, κατά

24 Υπενθυμίζω ότι, μολονότι στο δίκαιο της Ένωσης, δύναμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31, απαγορεύεται κάθε καθεστώς έγκρισης όσον αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, εντούτοις τέτοια καθεστώτα επιτρέπονται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, για άλλες κατηγορίες υπηρεσιών, σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 2006/123 ή το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.

25 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981).

26 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017 (C-255/16, EU:C:2017:983).

27 Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, *Falbert* κ.λπ. (C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψη 35).

28 Νυν άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535.

πάγια νομολογία, δεν συνιστούν τεχνικούς κανόνες, κατά την έννοια της οδηγίας 2015/1535, οι εθνικές διατάξεις που περιορίζονται στην πρόβλεψη των προϋποθέσεων για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων ή την εκ μέρους τους παροχή υπηρεσιών, όπως διατάξεις που εξαρτούν την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας από προηγούμενη έγκριση, η ίδια δε αρχή εφαρμόζεται και στους κανόνες σχετικά με τις υπηρεσίες²⁹. Θα ήταν, επομένως, αντιφατικό να θεωρηθεί ότι υφίσταται ερμηνευτική αναλογία μεταξύ του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535 και του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31, το οποίο αφορά ακριβώς τα καθεστώτα έγκρισης.

73. Για τους λόγους αυτούς, φρονώ ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31 έχει την έννοια ότι εθνική διάταξη η οποία επεκτείνει στους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας την υποχρέωση κατοχής άδειας, στην οποία υπάγονταν ήδη οι φορείς παροχής παρόμοιων υπηρεσιών που δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, δεν συνιστά καθεστώς έγκρισης που αφορά ειδικά και αποκλειστικά τους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Επομένως, η απαγόρευση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής δεν εμποδίζει την εφαρμογή ενός τέτοιου καθεστώτος στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

74. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι οι μη παρεχόμενες με ηλεκτρονικά μέσα υπηρεσίες που καλύπτονται από το υφιστάμενο καθεστώς έγκρισης και οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στις οποίες επεκτείνεται το καθεστώς αυτό είναι πράγματι ισοδύναμες από οικονομικής απόψεως. Η ισοδυναμία αυτή πρέπει να εκτιμάται από τη σκοπιά του χρήστη της υπηρεσίας, δηλαδή οι υπηρεσίες πρέπει να είναι εναλλάξιμες από τη σκοπιά του χρήστη.

75. Για το ζήτημα αυτό φαίνεται να υπάρχει διαφωνία μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, ο Δήμος Βουκουρεστίου υποστηρίζει με τις παρατηρήσεις του ότι δραστηριότητα όπως αυτή την οποία ασκεί η Star Taxi App είναι αντίστοιχη με τη δραστηριότητα διαχείρισης ταξί κατά την έννοια του νόμου 38/2003 και, ως εκ τούτου, υπόκειται στην απορρέουσα εκ του νόμου αυτού υποχρέωση απόκτησης άδειας κέντρου κρατήσεων. Συνεπώς, η απόφαση 626/2017, όπως και η απόφαση 178/2008, εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του νόμου αυτού. Αντιθέτως, η Star Taxi App αμφισβητεί τούτο, υποστηρίζοντας ότι η δραστηριότητά της είναι διαφορετικής φύσεως, περιορίζεται στο να φέρνει σε επαφή τους οδηγούς ταξί με τους πελάτες ταξί και, επομένως, δεν εμπίπτει στις διατάξεις του εν λόγω νόμου.

76. Δυστυχώς, το ζήτημα αυτό δεν φαίνεται να έχει επιλυθεί από το αιτούν δικαστήριο το οποίο, αφενός, παραθέτει τον νόμο 38/2003 μεταξύ των κρίσιμων για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης διατάξεων αλλά, αφετέρου, αναγνωρίζει ότι η επέκταση της έννοιας της «διαχείρισης ταξί» στις εφαρμογές πληροφορικής «υπερβαίνει το νομικό πλαίσιο». Απλώς και μόνον η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία της οδηγίας 2000/31 δεν μπορεί να δώσει λύση στο δίλημμα αυτό, διότι η λύση αυτή εξαρτάται από εκτιμήσεις περί των πραγματικών περιστατικών στις οποίες μόνον το αιτούν δικαστήριο είναι σε θέση να προβεί.

77. Επομένως, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 δεν αντιτίθεται σε εθνικές διατάξεις όπως αυτές της απόφασης 178/2008, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση 626/2017, υπό την προϋπόθεση ότι διαπιστώνεται η ισοδυναμία, από οικονομικής απόψεως, των υπηρεσιών που ρυθμίζονται από τις διατάξεις αυτές. Αν, αντιθέτως, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι υπηρεσίες

²⁹ Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Falbert κ.λπ. (C-255/16, EU:C:2017:983, σκέψεις 16 έως 18).

όπως αυτές που παρέχονται από τη Star Taxi App δεν είναι, από οικονομικής απόψεως, ισοδύναμες με τις υπηρεσίες διαχείρισης ταξί, ούτως ώστε η απόφαση 626/2017 να πρέπει να θεωρηθεί *de facto* ως αυτόνομο καθεστώς έγκρισης, το καθεστώς αυτό θα εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31³⁰.

– Τελική παρατήρηση

78. Η Επιτροπή επισημαίνει, με τις παρατηρήσεις της, ότι οι συνδυασμένες διατάξεις της απόφασης 626/2017, ιδίως εκείνες που αφορούν την υποχρέωση διαβίβασης των αιτημάτων στους οδηγούς μέσω ραδιοπομπού και την απαγόρευση να χρησιμοποιούν οι οδηγοί κινητά τηλέφωνα κατά την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς³¹, μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν *de facto* την παροχή υπηρεσιών όπως αυτές που προσφέρει η Star Taxi App.

79. Εντούτοις, το ζήτημα αυτό δεν τέθηκε από το αιτούν δικαστήριο στην αίτησή του, η οποία αφορά την υποχρέωση λήψης άδειας. Εξάλλου, η Star Taxi App, στην απάντησή της σε σχετικό ρητό ερώτημα του Δικαστηρίου, δέχθηκε ότι μπορεί να συνεχίσει τη δραστηριότητά της υπό την προϋπόθεση ότι θα τηρήσει τις απαιτήσεις που επιβάλλονται στα κέντρα κρατήσεων και θα λάβει άδεια.

80. Επομένως, εκτιμώ ότι η πιθανότητα να απαγορευτεί η δραστηριότητα της Star Taxi App είναι υπερβολικά υποθετική ώστε να εξεταστεί η υπό κρίση υπόθεση υπό το πρίσμα αυτό. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν έχει ενημερωθεί επαρκώς επί του ζητήματος αυτού.

Η οδηγία 2006/123

81. Όπως επισήμανα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 απαγόρευση οποιουδήποτε καθεστώτος έγκρισης δεν έχει εφαρμογή στο επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς, δεδομένου ότι το καθεστώς αυτό δεν αφορά ειδικά και αποκλειστικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, αλλά αφορά επίσης τις ίδιες φύσεως υπηρεσίες που δεν αντιστοιχούν στον χαρακτηρισμό αυτό. Οι λοιπές αυτές υπηρεσίες ενδέχεται όμως να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή στην υπό κρίση περίπτωση και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν αντιτίθεται σε καθεστώς έγκρισης όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη.

– *Η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2006/123*

82. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στις υπηρεσίες παρόχων εγκατεστημένων σε κράτος μέλος, έννοια στην οποία αναμφίβολα εμπίπτουν οι επίμαχοι στην κύρια δίκη υπηρεσίες.

83. Ωστόσο, το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της ορισμένες υπηρεσίες, μεταξύ άλλων, τις υπηρεσίες στον τομέα των μεταφορών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του τίτλου VI της Συνθήκης ΛΕΕ³². Στην αιτιολογική σκέψη 21 της εν λόγω οδηγίας διευκρινίζεται ότι ο όρος «μεταφορά» κατά την έννοια της διατάξεως αυτής περιλαμβάνει τα αγοραία οχήματα (ταξί). Περιλαμβάνει ο όρος αυτός και τις υπηρεσίες διαμεσολάβησης μεταξύ των οδηγών ταξί και των πελατών τους;

³⁰ Οφείλω να επισημάνω ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα ετίθετο ζήτημα νομιμότητας της απόφασης αυτής ήδη από πλευράς του εσωτερικού δικαίου, διότι ο *Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic* (νόμος 365/2002 περί του ηλεκτρονικού εμπορίου), της 7ης Ιουνίου 2002 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 483 της 5ης Ιουλίου 2002), ο οποίος μεταφέρει την οδηγία 2000/31 στο ρουμανικό δίκαιο, επαναλαμβάνει, στο άρθρο του 4, παράγραφος 1, την απαγόρευση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

³¹ Βλ. σημεία 18 και 19 των παρουσών προτάσεων.

³² Άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2006/123.

84. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2006/123 έχει ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τις υπηρεσίες τεχνικού ελέγχου οχημάτων, ότι η διάταξη αυτή καλύπτει κάθε πράξη συνιστάμενη ή συνδεδεμένη εγγενώς με τη μετακίνηση επιβατών ή εμπορευμάτων από το ένα μέρος στο άλλο, μέσω οδικού οχήματος, αεροσκάφους ή πλωτού σκάφους³³.

85. Όσον αφορά τις υπηρεσίες τεχνικού ελέγχου, το Δικαστήριο έκρινε, πρώτον, ότι αυτές συνδέονται εγγενώς με τις υπηρεσίες μεταφορών αυτές καθεαυτές, καθόσον συνιστούν προηγούμενη και αναγκαία προϋπόθεση για την παροχή τους, συμβάλλοντας στην εξασφάλιση της οδικής ασφάλειας³⁴.

86. Δεύτερον, το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα μέτρα για την εναρμόνιση των εν λόγω υπηρεσιών τεχνικού ελέγχου εκδόθηκαν βάσει των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ που αναφέρονται στις μεταφορές³⁵. Αντιθέτως προς την άποψη που εξέφρασε η Επιτροπή στην παρούσα υπόθεση, φρονώ ότι η διαπίστωση αυτή είναι σημαντική για την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2006/123. Πράγματι, η διάταξη αυτή παραπέμπει ρητώς στον τίτλο της Συνθήκης ΛΕΕ που αναφέρεται στις μεταφορές (νυν τίτλος VI της Συνθήκης ΛΕΕ). Τούτο συμβαίνει διότι, δυνάμει του άρθρου 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών στον τομέα των μεταφορών διέπεται από τον τίτλο της Συνθήκης ΛΕΕ που αναφέρεται στις μεταφορές. Επομένως, η οδηγία 2006/123 δεν μπορεί να ρυθμίσει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα αυτό. Ο νομοθέτης της Ένωσης, εκδίδοντας τις οδηγίες σχετικά με τις υπηρεσίες τεχνικού ελέγχου οχημάτων βάσει των διατάξεων του τίτλου VI της Συνθήκης ΛΕΕ, συμπεριέλαβε σιωπηρώς τις υπηρεσίες αυτές στον τομέα των μεταφορών κατά την έννοια τόσο του άρθρου 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όσο και του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2006/123. Επομένως, η επιλογή της νομικής βάσης για τα μέτρα εναρμόνισης είναι καθοριστική για να αποκλειστούν οι επίμαχες υπηρεσίες από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123³⁶.

87. Όσον αφορά τις υπηρεσίες διαμεσολάβησης όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, δεν φαίνεται να συνδέονται εγγενώς με την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί κατά την έννοια της προπαρατεθείσας νομολογίας του Δικαστηρίου, διότι δεν συνιστούν προηγούμενη και αναγκαία προϋπόθεση για την παροχή των υπηρεσιών αυτών όπως ο τεχνικός έλεγχος. Είναι αληθές ότι η ρουμανική νομοθεσία καθιστά υποχρεωτική τη χρήση των υπηρεσιών διαχείρισης ταξί για κάθε πάροχο υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί. Εντούτοις, μία τέτοια υποχρέωση που επιβάλλεται σε εθνικό επίπεδο δεν μπορεί να καθορίσει τον χαρακτηρισμό μιας κατηγορίας υπηρεσιών υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης.

88. Επιπλέον, οι εν λόγω υπηρεσίες διαμεσολάβησης δεν αποτελούν αντικείμενο κάποιου ειδικού μέτρου εναρμόνισης εκδοθέντος βάσει των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ που αναφέρονται στις μεταφορές.

89. Επομένως, φρονώ ότι δεν υπάρχουν λόγοι για να αποκλειστούν οι υπηρεσίες αυτές από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123, δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας αυτής.

90. Εξάλλου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123 περιλαμβάνει κανόνα κατά τον οποίο οι διατάξεις ειδικών πράξεων του δικαίου της Ένωσης που ρυθμίζουν την πρόσβαση και την άσκηση δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας σε ειδικούς τομείς υπερισχύουν, σε περίπτωση σύγκρουσης, των διατάξεων της οδηγίας 2006/123. Μολονότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής δεν

33 Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Grupo Itevelesa κ.λπ. (C-168/14, EU:C:2015:685, σκέψη 46).

34 Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Grupo Itevelesa κ.λπ. (C-168/14, EU:C:2015:685, σκέψη 47).

35 Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Grupo Itevelesa κ.λπ. (C-168/14, EU:C:2015:685, σκέψη 49).

36 Βλ., επίσης, προτάσεις μου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Trijber και Harmsen (C-340/14 και C-341/14, EU:C:2015:505, σημεία 27 και 28).

μνημονεύει ρητώς στη δεύτερη περίοδο την οδηγία 2000/31, ενώ παραθέτει άλλες οδηγίες, εντούτοις, είναι, κατά τη γνώμη μου, προφανές ότι ο κανόνας αυτός αφορά και την οδηγία 2000/31. Πράγματι, η οδηγία αυτή, καθόσον ρυθμίζει την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, συνιστά *lex specialis* σε σχέση με την οδηγία 2006/123³⁷.

91. Ωστόσο, δεδομένου ότι η απαγόρευση καθεστώτων έγκρισης του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 δεν εφαρμόζεται στις υπηρεσίες όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, οι δύο οδηγίες δεν έρχονται σε σύγκρουση. Πράγματι, το γεγονός ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/31 αποκλείει την εφαρμογή της απαγόρευσης αυτής δεν σημαίνει ότι παρέχεται στα κράτη μέλη απεριόριστη ευχέρεια να εφαρμόζουν καθεστώτα έγκρισης στις περιπτώσεις που καλύπτονται από τη διάταξη αυτή. Μόνον το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/31 δεν έχει εφαρμογή και, αντιθέτως, τα εν λόγω καθεστώτα έγκρισης εξακολουθούν να υπόκεινται σε άλλους κανόνες του δικαίου της Ένωσης, μεταξύ των οποίων και οι κανόνες της οδηγίας 2006/123, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που αφορούν τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

92. Επομένως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123 δεν αντιτίθεται στην εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας στο επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς έγκρισης, ακόμη και στο μέτρο που το καθεστώς αυτό αφορά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

93. Στο προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει τα άρθρα 9, 10 και 16 της οδηγίας 2006/123. Ωστόσο, το άρθρο 16 της εν λόγω οδηγίας αφορά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών σε κράτη μέλη διαφορετικά από εκείνο του τόπου εγκατάστασης του παρέχοντος τις υπηρεσίες. Όπως, όμως, επισήμανα στο σημείο 56 των παρουσών προτάσεων, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την άσκηση της δραστηριότητας παροχής υπηρεσιών από ρουμανική εταιρία στο ρουμανικό έδαφος. Συνεπώς, το άρθρο 16 της οδηγίας 2006/123 δεν έχει εφαρμογή στη διαφορά αυτή.

94. Αντιθέτως, εν προκειμένω, εφαρμόζονται οι διατάξεις της οδηγίας αυτής που αφορούν την ελευθερία εγκατάστασης, δηλαδή τα άρθρα 9 έως 15. Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα αυτά εφαρμόζονται σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις³⁸.

– Τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 2006/123

95. Το άρθρο 9 της οδηγίας 2006/123 εκκινεί από την αρχή ότι οι δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών δεν πρέπει να υπόκεινται στα συστήματα χορήγησης άδειας. Ωστόσο, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών από τέτοιο σύστημα³⁹. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι ακόλουθες: το σύστημα δεν εισάγει διακρίσεις, δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος και ο επιδιωκόμενος στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί με λιγότερο περιοριστικά μέτρα.

37 Πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, σκέψεις 40 έως 42).

38 Απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2018, X και Visser (C-360/15 και C-31/16, EU:C:2018:44, σημείο 3 του διατακτικού). Βλ., επίσης, προτάσεις μου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Trijber και Harmsen (C-340/14 και C-341/14, EU:C:2015:505, σημεία 44 έως 57) και στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις X και Visser (C-360/15 και C-31/16, EU:C:2017:397, σημεία 106 επ.).

39 Ο όρος «σύστημα χορήγησης άδειας» ορίζεται στο άρθρο 4, στοιχείο 6, της οδηγίας 2006/123 ως «κάθε διαδικασία που υποχρεώνει τον πάροχο ή τον αποδέκτη της υπηρεσίας να υποβάλει αίτηση στην αρμόδια αρχή για την έκδοση επίσημης ή σιωπηρής απόφασης σχετικά με την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή με την άσκησή της». Κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ως προς το ότι η δραστηριότητα διαχείρισης ταξί υπόκειται, κατά το ρουμανικό δίκαιο, σε σύστημα χορήγησης άδειας κατά την έννοια του ορισμού αυτού. Το σύστημα αυτό στηρίζεται στο άρθρο 15 του νόμου 38/2003 και τέθηκε σε εφαρμογή, στον Δήμο Βουκουρεστίου, με την απόφαση 178/2008, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση 626/2017.

96. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τη δικαιολόγηση του προκύπτοντος από τον νόμο 38/2003 συστήματος χορήγησης άδειας για την πρόσβαση σε δραστηριότητες διαχείρισης ταξί. Όσον αφορά την απόφαση 626/2017, ο Δήμος Βουκουρεστίου επικαλείται με τις παρατηρήσεις του την ανάγκη να εξασφαλίζονται ίσοι όροι ανταγωνισμού μεταξύ των «κλασικών» κέντρων κρατήσεων ταξί και των υπηρεσιών διαμεσολάβησης με ηλεκτρονικά μέσα. Ωστόσο, αυτό δεν εξηγεί τον λόγο ύπαρξης του συστήματος χορήγησης άδειας αυτού καθεαυτόν.

97. Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν υφίστανται επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος που να δικαιολογούν το σύστημα χορήγησης άδειας για την άσκηση δραστηριοτήτων διαχείρισης ταξί. Επισημαίνεται απλώς ότι το εν λόγω σύστημα αφορά υπηρεσία διαμεσολάβησης σε αγορά που είχε ήδη υπαχθεί σε σύστημα χορήγησης άδειας, το οποίο αφορούσε την παροχή των υπηρεσιών μεταφοράς με ταξί⁴⁰. Επομένως, φαίνεται ότι, παραδείγματος χάριν, ο σκοπός δημοσίου συμφέροντος που ανάγεται στην προστασία των καταναλωτών ήδη ικανοποιείται. Ως εκ τούτου, έργο του αιτούντος δικαστηρίου είναι να εξακριβώσει ποιοι άλλοι επιτακτικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν το επιπρόσθετο αυτό σύστημα χορήγησης άδειας.

98. Πρέπει επίσης να διατυπωθούν οι ακόλουθες τελικές παρατηρήσεις. Το άρθρο 10, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2006/123 απαιτεί οι άδειες να χορηγούνται βάσει κριτηρίων που δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος και είναι αναλογικά προς τον στόχο δημόσιου συμφέροντος.

99. Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του νόμου 38/2003, για τη χορήγηση άδειας απαιτούνται, μεταξύ άλλων, ραδιοπομποδέκτης, ασφαλής ραδιοσυχνότητα, προσωπικό που διαθέτει πιστοποιητικό χειριστή ραδιοτηλεφωνίας και άδεια χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων. Από τα στοιχεία της δικογραφίας δεν προκύπτει σαφώς αν οι απαιτήσεις αυτές ισχύουν για τους παρόχους υπηρεσιών διαμεσολάβησης μεταξύ των οδηγών ταξί και των πελατών ταξί που παρέχονται μέσω εφαρμογής για έξυπνα τηλέφωνα, πλην όμως τούτο δεν φαίνεται να αποκλείεται.

100. Οι απαιτήσεις αυτές, που είχαν προβλεφθεί για τα κέντρα κρατήσεων ταξί μέσω ραδιοτηλεφωνίας, είναι προδήλως ακατάλληλες για τις υπηρεσίες που παρέχονται με ηλεκτρονικά μέσα, καθόσον επιβάλλουν στους παρόχους τους αδικαιολόγητα βάρη και κόστη. Επομένως, οι εν λόγω απαιτήσεις εξ ορισμού δεν δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος ούτε μπορούν να θεωρηθούν αναλογικές προς οποιονδήποτε στόχο δημόσιου συμφέροντος, όταν ισχύουν για φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Ειδικότερα, οι απαιτήσεις αυτές τούς επιβάλλουν την υποχρέωση να διαθέτουν, πέραν των τεχνολογιών που χρησιμοποιούν, επίσης προσόντα και εξοπλισμό που προσιδιάζουν σε διαφορετική τεχνολογία.

101. Για τους λόγους αυτούς, φρονώ ότι ένα σύστημα χορήγησης άδειας δεν στηρίζεται σε κριτήρια που δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος, όπως επιτάσσει το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', της οδηγίας 2006/123, όταν η χορήγηση της άδειας εξαρτάται από απαιτήσεις που είναι, από τεχνολογικής απόψεως, ακατάλληλες για την υπηρεσία που προτίθεται να παράσχει ο αιτών.

⁴⁰ Δεδομένου ότι, αυτή τη φορά, πρόκειται για υπηρεσία μεταφοράς, το εν λόγω σύστημα εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123.

Το άρθρο 56 ΣΛΕΕ

102. Στο προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο επικαλείται επίσης το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, το οποίο κατοχυρώνει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Ωστόσο, όπως επισήμανα στο σημείο 56 των παρουσών προτάσεων, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την άσκηση της δραστηριότητας παροχής υπηρεσιών από ρουμανική εταιρία στο ρουμανικό έδαφος. Κατά πάγια, όμως, νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν εφαρμόζονται σε καταστάσεις στις οποίες όλα τα σχετικά στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνου κράτους μέλους⁴¹. Επομένως, το άρθρο 56 ΕΚ δεν έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση.

Απάντηση στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα

103. Στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/31 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή σε πάροχο υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας καθεστώτος έγκρισης που ισχύει για παρόχους ισοδύναμων από οικονομικής απόψεως υπηρεσιών, οι οποίες δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 2006/123 αντιτίθενται στην εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος χορήγησης άδειας, εκτός αν το σύστημα αυτό συμμορφώνεται με τα κριτήρια που θεσπίζουν τα εν λόγω άρθρα, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Σύστημα χορήγησης άδειας δεν συμμορφώνεται με τα κριτήρια του άρθρου 10 της οδηγίας 2006/123 όταν η χορήγηση της άδειας εξαρτάται από απαιτήσεις που είναι, από τεχνολογικής απόψεως, ακατάλληλες για την υπηρεσία που προτίθεται να παράσχει ο αιτών. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31, το άρθρο 16 της οδηγίας 2006/123 και το άρθρο 56 ΣΛΕΕ δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση παρόχου υπηρεσιών που επιθυμεί να παράσχει υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στο κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος.

Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

104. Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η απόφαση 626/2017 συνιστά τεχνικό κανόνα, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535, ο οποίος έπρεπε να γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 5 της οδηγίας αυτής.

105. Δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2015/1535, η διάταξη αυτή αφορά τους τεχνικούς κανόνες που θέτουν οι ορισθείσες από τα κράτη μέλη υπηρεσίες και ευρίσκονται σε κατάλογο καταρτιζόμενο και ενημερωνόμενο, εφόσον χρειάζεται, από την Επιτροπή, στο πλαίσιο της επιτροπής του άρθρου 2 της οδηγίας αυτής. Όμως, ένας τέτοιος κατάλογος δημοσιεύθηκε στις 31 Μαΐου 2006⁴², δηλαδή πριν από την προσχώρηση της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, επομένως, δεν περιλαμβάνει τις ρουμανικές αρχές. Η Επιτροπή, ωστόσο, επισημαίνει με τις παρατηρήσεις της ότι η Ρουμανία, κατά την προσχώρησή της, γνωστοποίησε ότι εξουσία καθορισμού τεχνικών κανόνων κατά την έννοια της οδηγίας 2015/1535 είχαν αποκλειστικά οι κεντρικές αρχές της. Επομένως, ως προς τις πράξεις του Δήμου Βουκουρεστίου δεν υφίσταται υποχρέωση γνωστοποίησης δυνάμει του άρθρου 5 της οδηγίας αυτής.

41 Βλ., εσχάτως, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2018, France Télévisions (C-298/17, EU:C:2018:1017, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 ΕΕ 2006, C 127, σ. 14.

106. Αυτό, ωστόσο, δεν επιλύει εντελώς το ζήτημα, καθόσον, όπως επισήμανα ήδη, υπάρχει αμφιβολία ως προς το αν η απαίτηση κατοχής άδειας για την παροχή υπηρεσιών όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη απορρέει αποκλειστικά από την απόφαση 626/2017 ή από το άρθρο 15 του νόμου 38/2003, με την εν λόγω απόφαση να αποτελεί απλώς μέτρο εφαρμογής του νόμου αυτού. Επομένως, ευλόγως τίθεται το ερώτημα αν ο νόμος αυτός έπρεπε να γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή.

107. Κατά τη γνώμη μου, η απάντηση πρέπει, ωστόσο, να είναι αρνητική. Πράγματι, το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535 εξαιρεί από την έννοια του «κανόνα σχετικά με τις υπηρεσίες», που αποτελεί τη μόνη κατηγορία τεχνικών κανόνων που ενδέχεται να εφαρμόζεται εν προκειμένω, τους κανόνες που δεν αναφέρονται ειδικά στις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών. Δυνάμει του δευτέρου εδαφίου του εν λόγω στοιχείου ε', οι κανόνες αφορούν ειδικά τέτοιες υπηρεσίες όταν έχουν συγκεκριμένο σκοπό και αντικείμενο να ρυθμίσουν *με σαφή και εύστοχο τρόπο* τις υπηρεσίες αυτές. Αντιθέτως, οι κανόνες που αφορούν τις υπηρεσίες αυτές *μόνον κατά συνεκδοχή ή κατά σύμπτωση* δεν θεωρούνται ότι αφορούν ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών.

108. Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι ο νόμος 38/2003 ουδόλως μνημονεύει τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών. Αντιθέτως, ο νόμος αυτός παραβλέπει τις υπηρεσίες αυτές σε τέτοιο βαθμό ώστε να απαιτεί μάλιστα από κάθε πάροχο υπηρεσιών διαχείρισης ταξί να διαθέτει συχνότητες και εξοπλισμό ραδιοτηλεφωνίας, ανεξαρτήτως του αν λειτουργεί μέσω ραδιοτηλεφωνίας ή με ηλεκτρονικά μέσα. Επομένως, είναι, κατά τη γνώμη μου, προφανές ότι, μολονότι ο νόμος αυτός έχει εφαρμογή στις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, όπως υποστηρίζει ο Δήμος Βουκουρεστίου, εντούτοις δεν έχει ως αντικείμενο να ρυθμίσει με σαφή και εύστοχο τρόπο τις υπηρεσίες αυτές και τις αφορά μόνον κατά συνεκδοχή ή και από αδράνεια, όπως θα μπορούσε να ειπωθεί.

109. Εξάλλου, αυτό εξηγείται ευχερώς από το γεγονός ότι ο νόμος 38/2003 χρονολογείται από το έτος 2003, ενώ η εταιρία Uber, πρωτοπόρος στον τομέα των κρατήσεων για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς μέσω έξυπνων τηλεφώνων, ιδρύθηκε μόλις το 2009.

110. Επομένως, το άρθρο 15 του νόμου 38/2003 δεν αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2015/1535.

111. Συνεπώς, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η απόφαση 626/2017 δεν αποτελεί τεχνικό κανόνα κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535.

Πρόταση

112. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Tribunalul București (πρωτοδικείο Βουκουρεστίου, Ρουμανία) η ακόλουθη απάντηση:

- 1) Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»), ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας (ΕΕ) 2015/1535 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών, έχει την έννοια ότι συνιστά υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας υπηρεσία που φέρνει απευθείας σε επαφή, μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής, πελάτες ταξί και οδηγούς ταξί όταν η υπηρεσία αυτή δεν συνδέεται άρρηκτα με την υπηρεσία μεταφοράς με ταξί κατά τρόπον ώστε να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω υπηρεσίας.

- 2) Το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/31 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην επιβολή σε πάροχο υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας καθεστώτος έγκρισης που ισχύει για παρόχους ισοδύναμων από οικονομικής απόψεως υπηρεσιών, οι οποίες δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

Τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος χορήγησης άδειας, εκτός αν το σύστημα αυτό συμμορφώνεται με τα κριτήρια που θεσπίζουν τα άρθρα αυτά, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Σύστημα χορήγησης άδειας δεν συμμορφώνεται με τα κριτήρια του άρθρου 10 της οδηγίας 2006/123 όταν η χορήγηση της άδειας εξαρτάται από απαιτήσεις που είναι, από τεχνολογικής απόψεως ακατάλληλες για την υπηρεσία που προτίθεται να παράσχει ο αιτών.

Το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/31, το άρθρο 16 της οδηγίας 2006/123 και το άρθρο 56 ΣΛΕΕ δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση παρόχου υπηρεσιών που επιθυμεί να παράσχει υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στο κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος.

- 3) Η Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 626/2017 pentru modificarea și completarea Hotărârii Consiliului General al Municipiului București nr. 178/2008 privind aprobarea Regulamentului-cadru, a Caietului de sarcini și a contractului de atribuire în gestiune delegată pentru organizarea și executarea serviciului public de transport local în regim de taxi (υπ' αριθ. 626/2017 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Βουκουρεστίου, της 19ης Δεκεμβρίου 2017, που τροποποιεί και συμπληρώνει την υπ' αριθ. 178/2008 απόφαση για την έγκριση του κανονισμού-πλαισίου, της συγγραφής υποχρεώσεων και της σύμβασης παραχώρησης της κατ' ανάθεση διαχείρισης της οργάνωσης και παροχής της δημόσιας υπηρεσίας τοπικής μεταφοράς με ταξί, της 21ης Απριλίου 2008) δεν συνιστά τεχνικό κανόνα κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της οδηγίας 2015/1535.